

Ókeresztény művészet

IV-X. század

KERESZTÉNYSÉG TÖRTÉNELME

„keresztény” - latin: christianus szóból ered – Krisztust követők

Jézus Krisztus i.e. 4-ben született a judeai Betlehemben. Nem a mai időszámítás kezdetén született, Dyonisius szerzetes tévedése – ókori időszámításokat tévesen egységesítette. Constantinus császár ideje alatt a Római Birodalom államvallása lett. A kereszténység első századainak művészete a Nyugat – Római birodalom területén – Ókeresztény néven ismert.

Biblia – görög biblion szó többes száma – jelentése: könyvek, tekercsek

Két része: Ó- és Újszövetség /Testamentum/. Mózes I. könyvének 14 fejezete az emberiség őstörténetét tartalmazza. Teremtés, bűneset, Káin és Ábel, vízözön, bábeli nyelvzavar, Ábrahám kiválasztása, Izrael története. Jelenések könyve az újszövetségi egyház történetét írja le, jelképes próféciaikban.

ÓKERESZTÉNY MŰVÉSZET JELKÉPEI

- KERESZT: Krisztus kereszthalálát, vagy magát Krisztust jelképezi
- GALAMB: Szentlélek jelképe, kibékülést, békét, alázatot, szelídséget, szüzességet jelképezi
- BÁRÁNY: Isten báránya – Agnus Del – a kereszténység Krisztust áldozati báránynak tekinti.
- PÁVA: A halhatatlanság és az örök élet szimbóluma.
- HAL: Jézus Krisztus, Isten fia, Megváltó
- PÁLMA: Az élet és győzelem jelképe. Ókeresztény művészetben életfaként jelenik meg. A halált legyőző mártírok tartanak kezükben pálma ágat.
- KOSZORÚ: Romlatlan élet szimbolikája.

ÉPÍTÉSZET

KATAKOMBÁK MŰVÉSZETE

A katakombák földalatti temetkező helyek voltak. Több szintes folyosórendszer járatait lépcsők és átjárók kötötték össze. A római családok a városfalon kívüli saját földterületükön temetkeztek. A pogány családok megengedték a keresztényeknek, hogy ide temetkezzenek. Ezeken a területeken a hívek szorgos munkával bonyolult folyosó rendszereket ástak ki. A járatok oldalfalain sírfülkéket mélyítettek, melyeket a koporsók behelyezése után márványlapokkal zártak le. A keresztényüldözések idején itt találkoztak titokban és istentiszteleteket is tartottak.

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

callixtus

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

callixtus

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Róma: Domitilla-
katakomba,

III. sz.: mennyezet, a
középső medaillonban a
Jó Pásztor alakjával

callixtus

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

callixtus

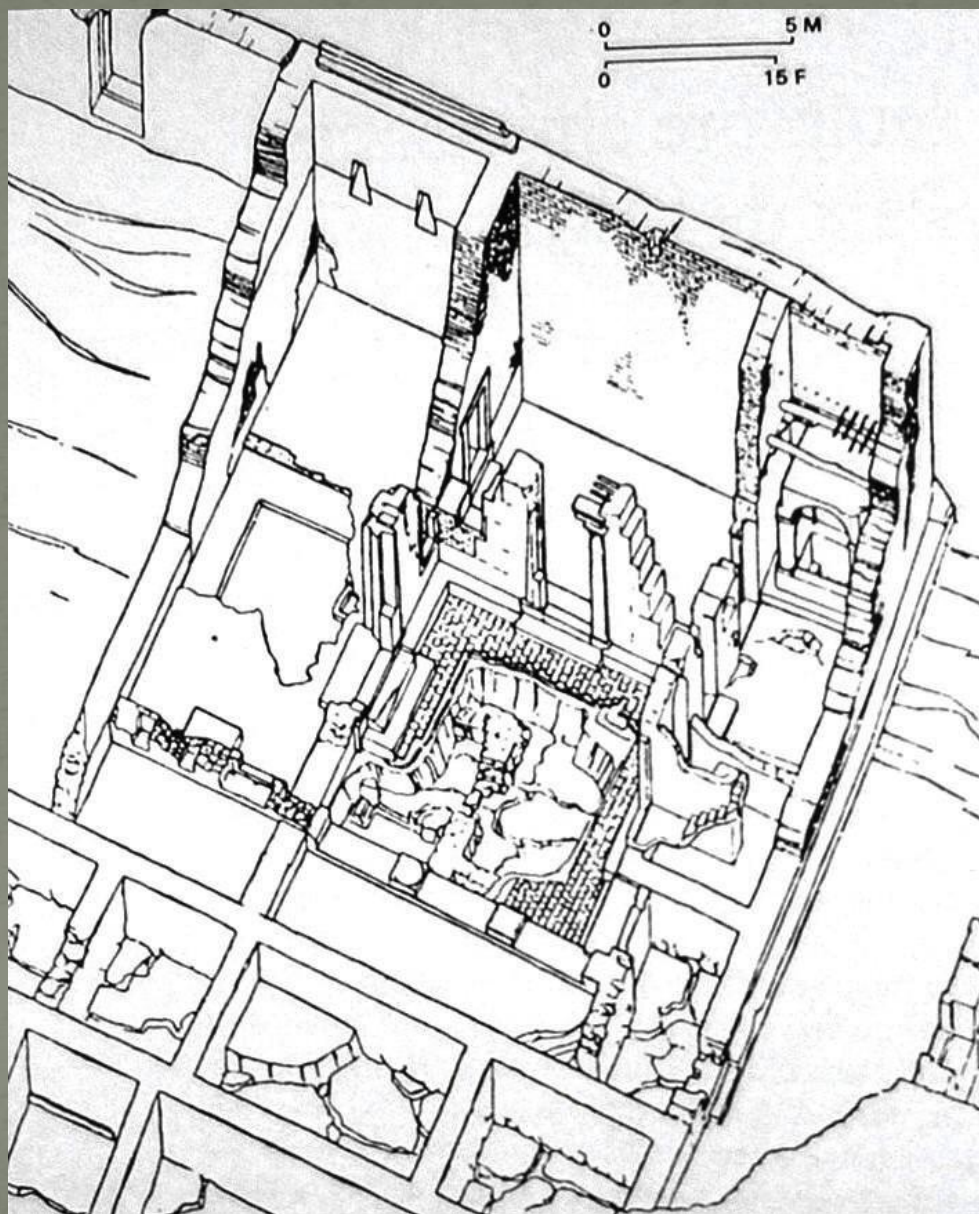

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Dura Europos: „keresztény ház”, baptisterium,
256 előtt (belső tér: apsis és északi fal)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Dura Europos: „keresztény ház”

épült 256 előtt
(rekonstrukciós rajz)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

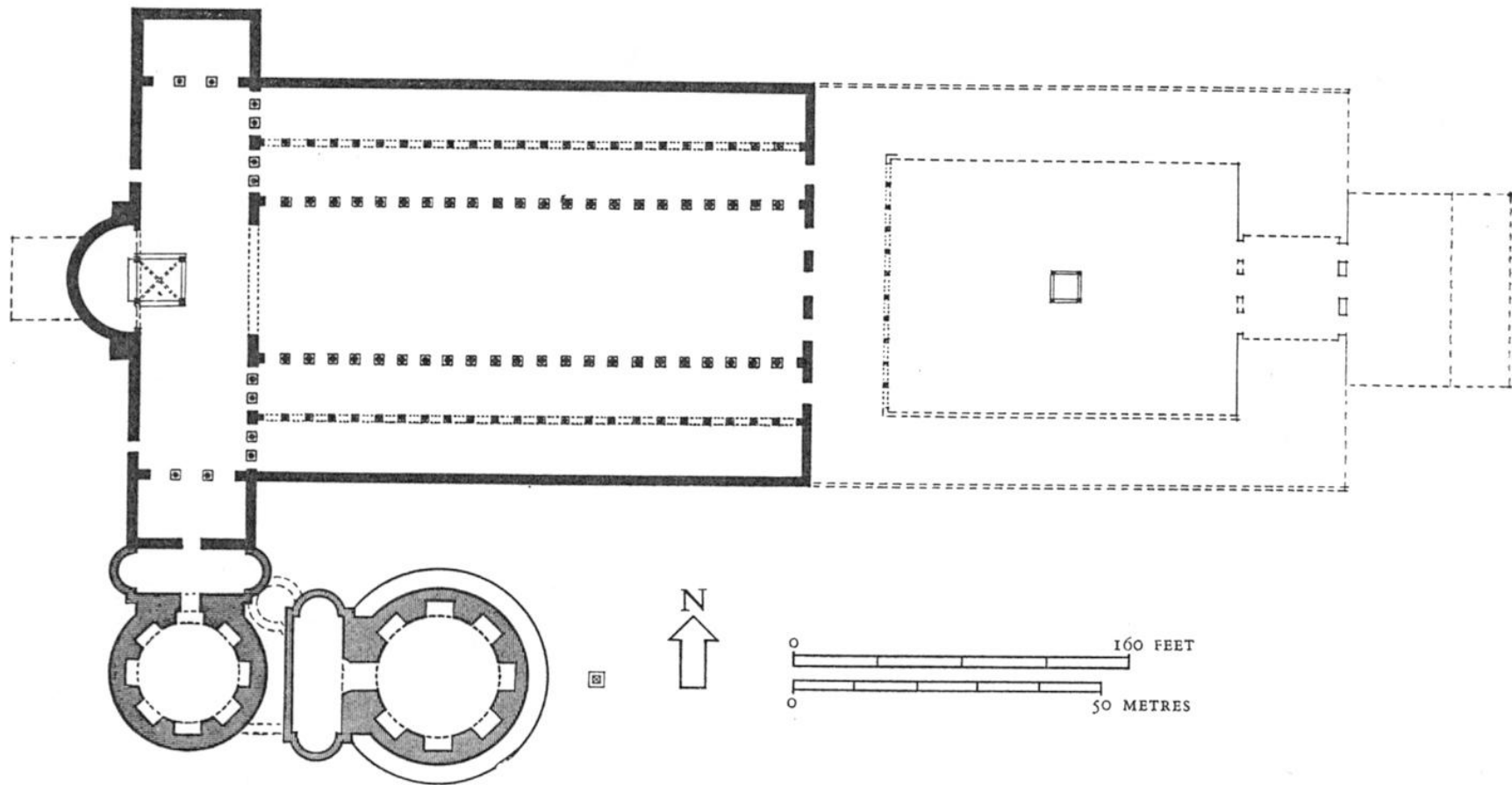
Bazilikák

A keresztény templom a hívők gyülekező helye, alakításának súlypontja a belső tér. Egyszerű külső, gazdag belső. Alaprajza három fő részre tagolódik.

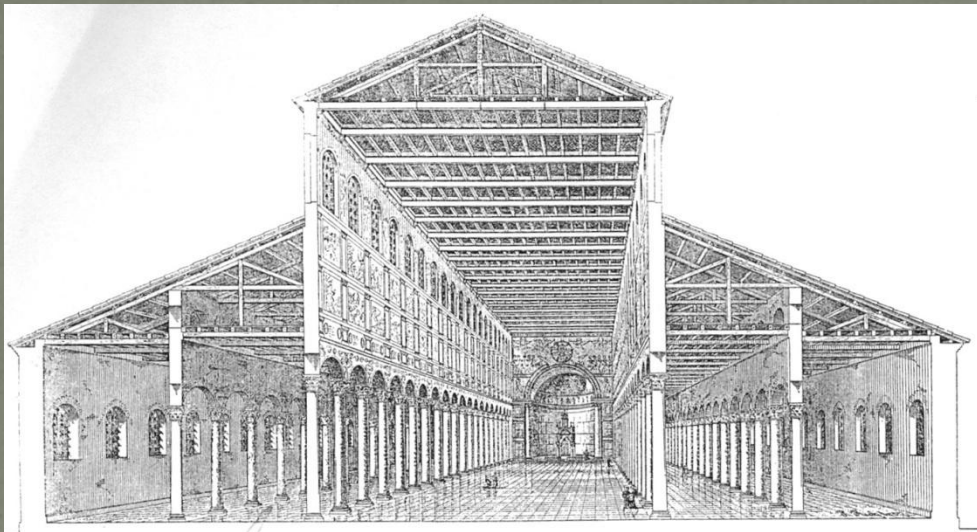
1. Átrium: oszlopfolyosóval körülvett, négyszögalaprajzú udvar, templom előcsarnoka
2. Hosszház: három, vagy öt hajós épülettér. Fő hajó a mellékhajó fölé magasodik, innét kapja a természetes megvilágítást. A fő és mellékhajókat oszlop, vagy pillérsor választja egymástól, ívsor közvetítésével a hajó határfalait hordja.
3. Szentély: A hosszház fő tengelyében a főhajótól pilléreken, vagy oszlopokon nyugvó diadalív, félköríves fülkével – apszissal kibővülve. Nincs tornya.

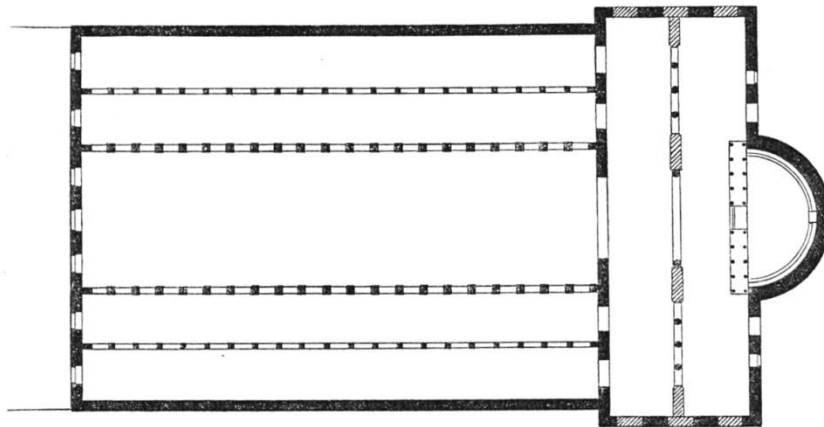
Róma: Szent Péter bazilika, I. Constantinus korában (alaprjz)

Róma: San Paolo fuori le mura (Szent Pál bazilika a Via Ostiensis mellett), épült 386-440 között

5

6

0 10 20 30 40

IV. század vége felé az építészetben kialakultak a szigorúan vett szabályok. Róma mindig előljárt példáival, ám amikor az udvar átköltözött Milánóba kialakult egy egészséges rivalizáció a két város között, melyet fokozott egy harmadik igen jelentős város, a 405-től császári udvarhelyként mRavenna.

A keresztény templomokat hamarosan, hellenisztikus mintára **bazilikáknak*** nevezték el. A kialakulásnak eredeti forrása a mai napig is vita tárgya. Egy biztos, a IV. század folyamán létrejött római bazilika típus háromhajós volt, apszisáródással, és nyeregtetővel, boltozat nélkül. A hajókat oszlopok és árkádívek választották el egymástól, a főhajót magasabbra építették, így lehetőség nyílt a fényhatások jobb kihasználására.

Az 549-ben felszentelt **San't Apollinare in Classe** Ravenna egyik legszebb bazilikája.

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Sanata Sabina

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

San Appolinare

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

San Appolinare

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

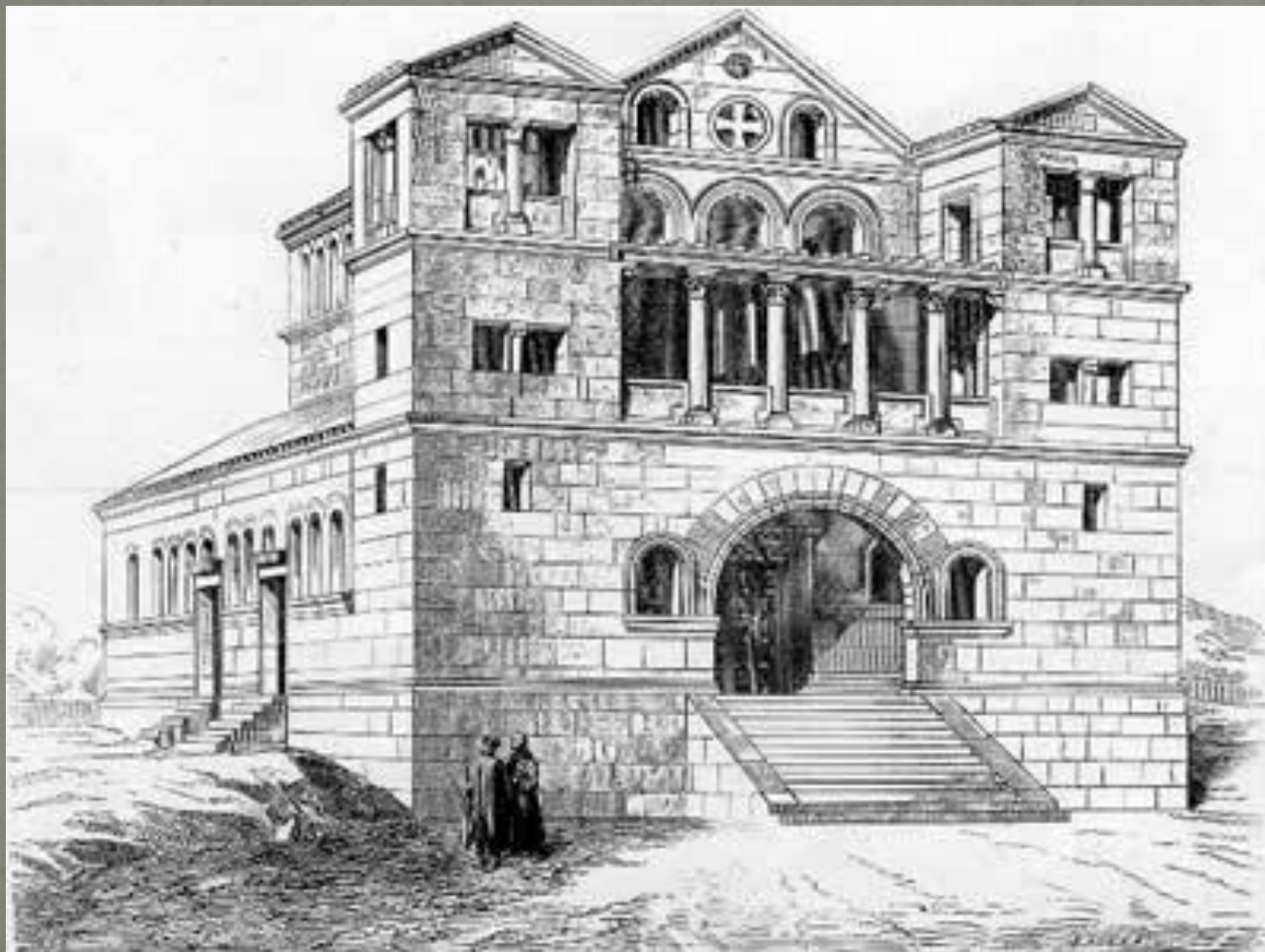

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Turmanin (Szíria), a bazilika rekonstruált képe (VI. század)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

FESTÉSZET

Korszakai:

1. Nagy Konstantin türelmi rendeletéig - 313-ig: Az első korszak nagy műfaja a katabomba festészet - a temetkezési helyek díszítése a pogány világból ered **katakombákban*** alakult ki a már említett ókeresztény falfestészet. Ez a festészet sajátosan Rómára jellemző. (Más városok területén is találunk hasonlót, de egyértelműen Róma a művészeti központ.) Kezdetben cupidók, puttok, virágok a díszítő elemek, de gyakori az évszakok ábrázolása. IV. sz-tól az ábrázolás alapja az Ó- és Újszövetség , Krisztus halála és feltámadása.

Róma: Szent Péter és Marcellinus katakomba, III. sz: Jónás és a cethal

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Róma: Szent Péter és
Marcellinus
katakomba, a
„Szentek kriptája”:
Szent Péter és Pál
között trónoló
Krisztus; alatta az
isteni Bárány,
földgömbön,
amelyből a
paradicsom 4 folyója
indul ki, körben Szent
Péter, Marcellinus,
Gorgonius és
Tiburtius; IV. sz. vége

Róma: Domitilla-
katakomba, Veneranda
sírja: Szent Petronilla
bevezeti Venerandát a
mennyországba, IV. sz.
közep

2. Korszak: Nagy Theodosius és kora művészete – 313-518-ig: Fő műfaja a miniatúra festészet. Egymás alá rendelt jelenetek, életszerű jellemzés, érzelmek kifejezése gesztussal, jelzesszerű táj, vagy környezet jellemzi.

[Róma: Santa Costanza \(Constantina mauzóleuma\): félkör alakú fülke mennyezet-mozaikja: az Úr törvényt ad Mózesnek, IV. sz. közepe](#)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Róma: vatikáni
nekropolis a
Szent Péter
bazilika alatt,
mozaikrészlet:
Krisztus, mint
Sol Invictus;
III. sz

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Róma: Santa Costanza (Constantina mauzóleuma): dekoratív alakok geometrikus keretben, szüretelő Amoro-k és Constantina büszk-képmása, IV. sz. első negyede

Szilágyi Sz. Gábor: Ókeresztény művészet

Antiochia: a Főnix-ház
padlómozaikja,
V. sz.: Főnix virágos
háttér előtt

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

3. Korszak: 518-tól az első képrombolás korszakáig: Justinianus kori művészet leg elterjedtebb műfajai a mozaikfestészet és ikonfestészet. Fő témák – Krisztus színeváltozása (transzfiguráció), A falakat és boltozatokat behálózó vonalak között szimbolikus alakokat "rejtettek el" : Krisztus és hívei, **Jó Pásztor*** és **Oransok*** keresztre feszítés, Mária ciklus, Jézus születése. A freskók ikonszerűbbé válnak, technikája az enkauszтика –a festéknek forró viasszal, mint kötőanyaggal való felrakása.

Theodora
császárné és
kísérete
(532-547,
Ravenna, San
Vitale; mozaik)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Ravenna: Galla Placidia
mauzóleuma,

V. sz. közepe: belső tér: a
hátsó fal lunettájában
Szent Lőrinc vagy
hispaniai Szent Vince,
mártíromsága eszközével
és az evangéliumokat
tartalmazó szekrénnyel

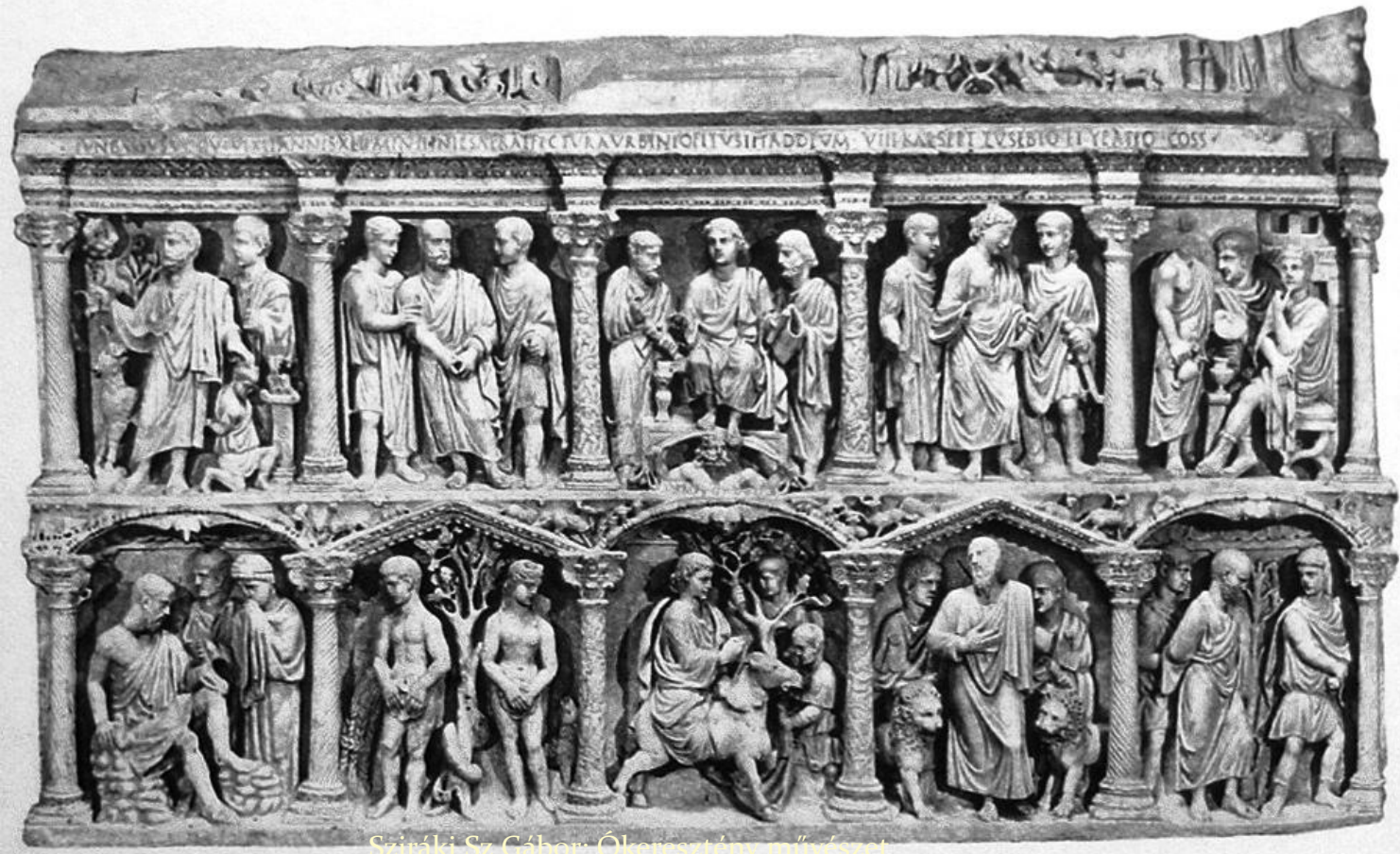

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

SZOBRÁSZAT

A szarkofág domborművei:

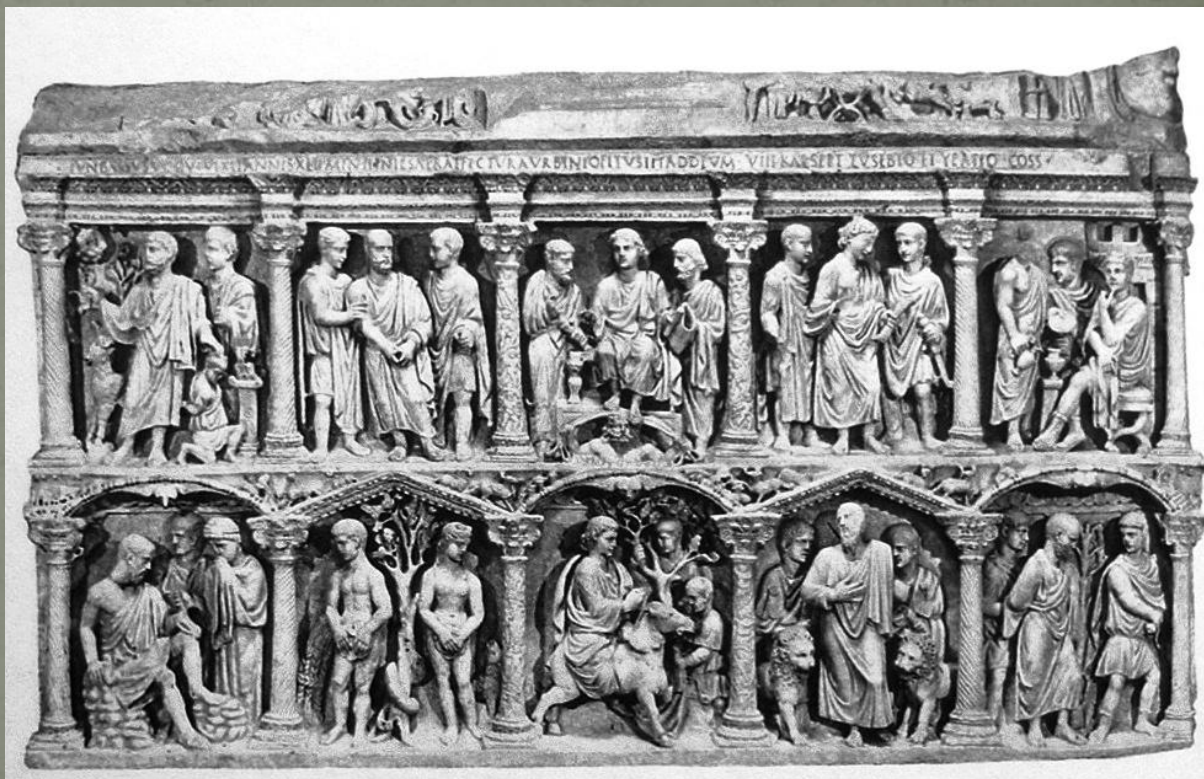

Sziráki Sz. Gábor: Ókeresztény művészet

Bibliai témák – Krisztus életéből vett események. A fríz- és árkádszarkofágok magas relief technikával készültek, a zsúfolt kompozíciójú római mintát követték .

1. B-f. Izsák feláldozása
2. B-f. Szentpéter elfogtatása
3. F-k. A törvény átadása Szent Péternek és Szent Pálnak
4. J-f. Az elfogott Krisztust Pilátus elé vezetik
5. J-f. Krisztus Pilátus előtt
6. B-a. Jób nyomorúsága
7. B-a. Ádám és Éva bűnbeesés után
8. A-k. Krisztus bevonulása Jeruzsálembe
9. J-a. Dániel az oroszlánok barlangjában
10. J-a. Szent Pál elfogatása

[Róma: Junius Bassus, keresztény praefectus urbi szarkofágja](#) a vatikáni nekropolisból, 359

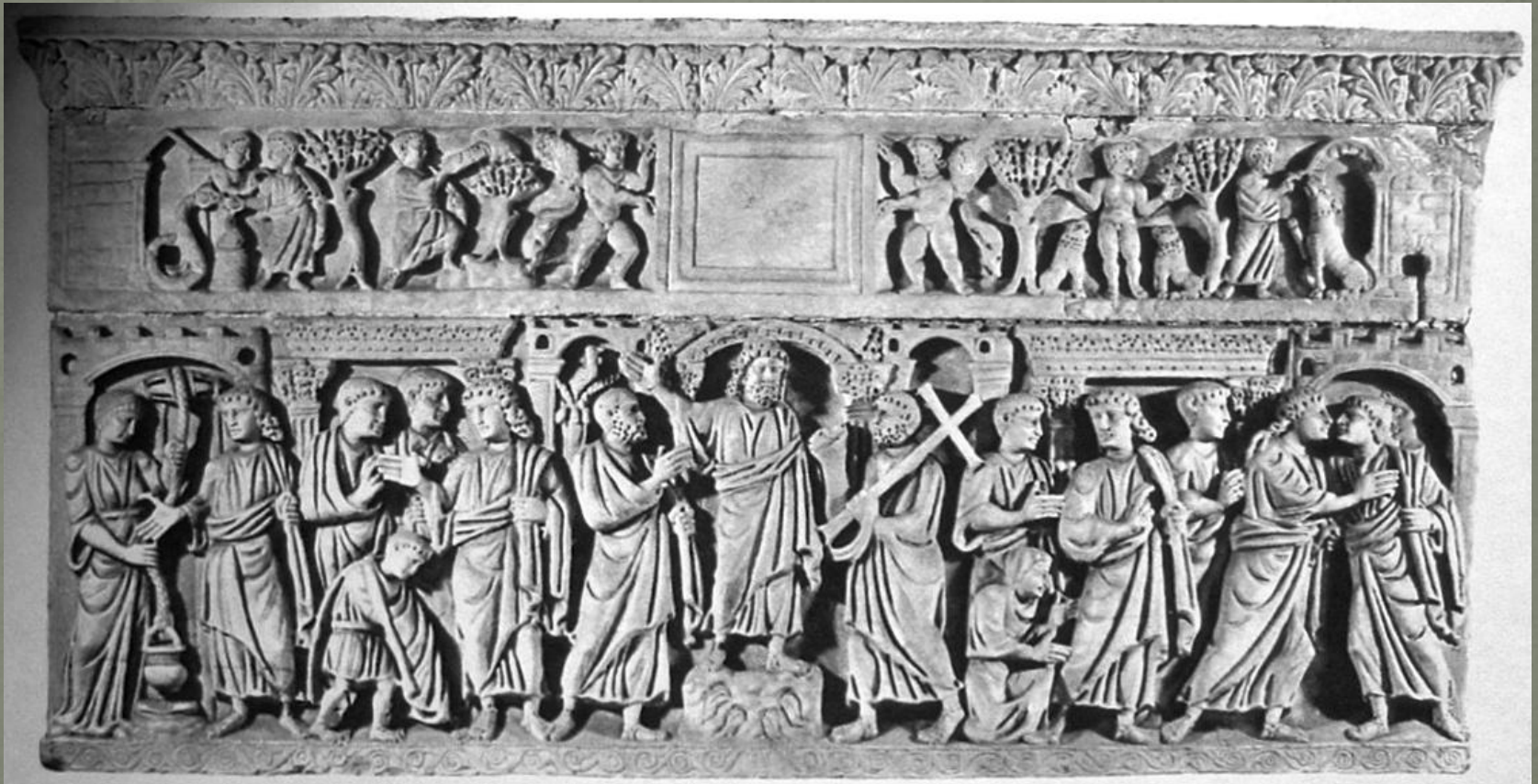
Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Róma: szarkofág a Via Salaria mellől, III. sz. (Róma, Laterán)

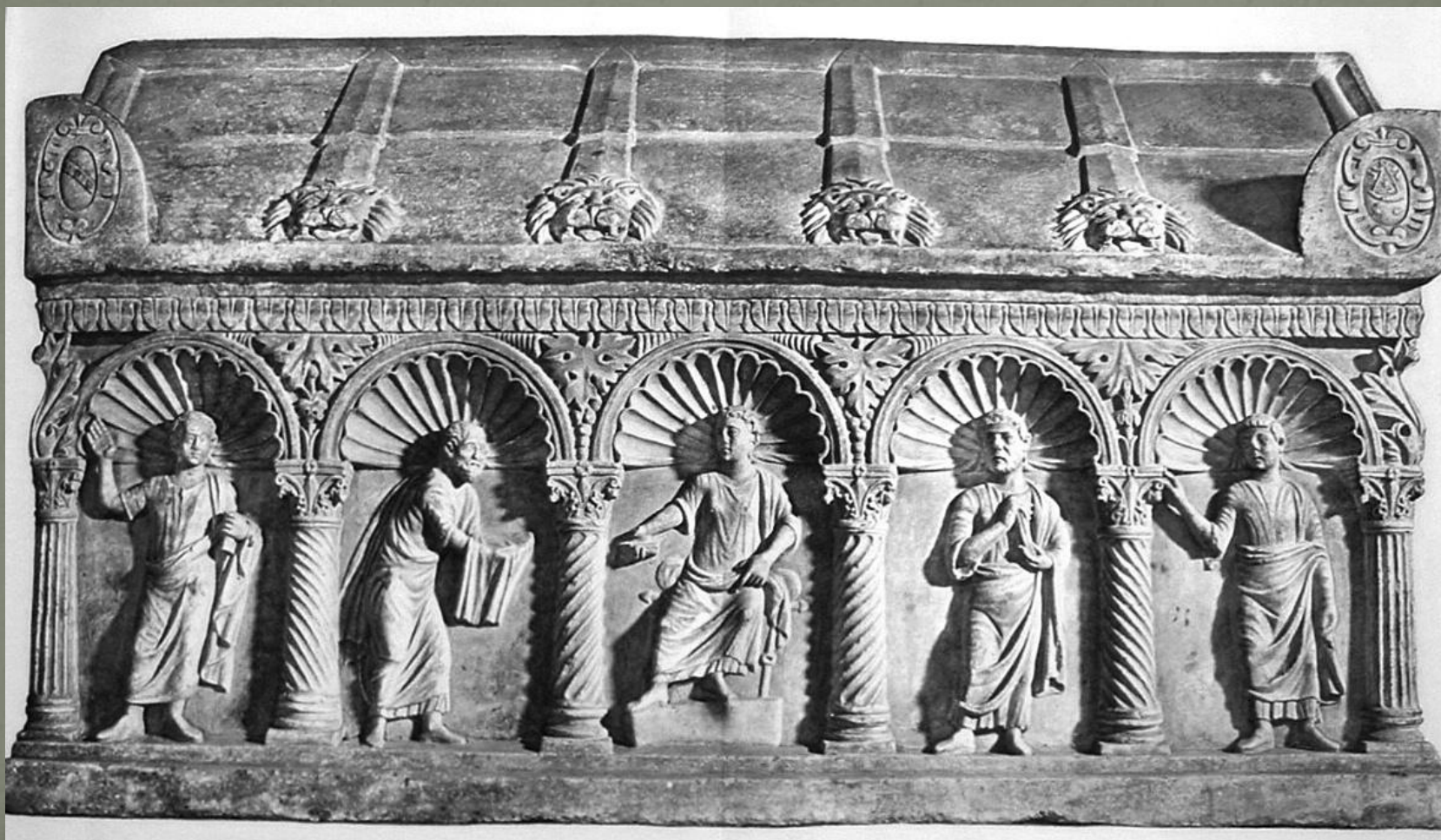
Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Itália: szarkofág *traditio legis* jelenettel, körülötte a szamaritánus asszony, a Kafarnaumi százados, a kánaánita, Júdás csókja; IV. sz. vége

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Ravenna: szarkofág *traditio legis* jelenettel; IV. sz. (Ravenna, San Francesco)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Szent Szidónia-sarkofág,
V. sz.
(Saint-Maximila-Sainte-Baume,
Mária Magdolna bazilika

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Róma: ifjú Krisztus
szobrocskája,
III. sz. (Róma, Museo delle
Terme

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Róma: Jó Pásztor
szobrocska,
III. sz. vége (Párizs,
Louvre) Róma, Via Appia

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Az elefántcsont faragványok

Az V.- VII. századi Konstantinápoly iparművészei számos finomművű kisplasztikai alkotást készítettek. Ezek közül is figyelemre méltóak az elefántcsontból készült diptichonok, könyvborítók, ikonok, és a császári pompa kiegészítői.

Róma: elefántcsont
diptychon, egyik lapján
Ádám a Paradicsomban,
másik lapján Szent Pál
cselekedetei Caesareában és
Máltán; 400 k. (Firenze,
Museo del Bargello)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

Keleti
birodalom: [Theodosius császár](#)
[missoriuma](#),
Theodosius, II.
Valentinianus és
Arcadius alakjaival,
lent a Föld (Tellus)
vagy a Bőség
(Abundantia)
allegóriájával; ezüst,
388 (Madrid)

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet

- I. [Constantinus](#)
[érméje](#),
II. hátoldal: a
császár és két
fia trónon,
IV. sz. eleje

Sziráki Sz Gábor: Ókeresztény művészet